

УДК 343.1

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1286093>

Д.О. МОЦНИЙ,

студент Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна; e-mail: dmitry.grigoryev.kh@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1334-588X>

С.В. ДАВИДЕНКО,

доцент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент, м. Харків, Україна; e-mail: svetlanadavydenkokh17@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8458-3845>

ПРОВОКАЦІЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

D.O. MOTSNYI,

student, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine, e-mail: dmitry.grigoryev.kh@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1334-588X>

S.V. DAVYDENKO,

Ass. Professor, Chair of Criminal Procedure and Investigative Activities, Yaroslav Mudryi National Law University, Ph.D. in Law, Associate Professor, Kharkiv, Ukraine, e-mail: svetlanadavydenkokh17@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8458-3845>

PROVOCATION OF COMMITTING A CRIME DURING THE CONDUCTION OF COVERT INVESTIGATIVE ACTIONS CONCERNING THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Постановка проблеми

На сучасному етапі розвитку науки кримінального процесу питання щодо підстав та процесуальної форми проведення негласних слідчих (розшукових дій) є надзвичайно актуальним у контексті діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду, а також захисту прав і основоположних свобод людини та громадянина. При цьому важливою є необхідність їх тимчасового обмеження в інтересах суспільства та держави з метою запобігання вчиненню тяжких або особливо тяжких злочинів та їх розкриття. Прикладом цього і є діяльність уповноважених органів та їх посадових осіб з проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Проте, негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), як і будь-які негласні засоби отримання доказової інформації, за результатами аналізу зарубіжної та вітчизняної практики правозасто-

сування у сфері оперативно-розшукової, слідчої та судової діяльності, можуть бути не лише ефективним способом отримання доказів у кримінальному судочинстві для підтвердження чи спростування обставин кримінального правопорушення, але й засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів осіб, які потрапляють до цієї сфери. Тому застосування таких заходів при здійсненні кримінального провадження потребує, по-перше, постійного вдосконалення процесуальної форми їх проведення і, по-друге, створення системи надійних процесуальних гарантій прав і свобод осіб в контексті ч.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 року (далі – КЗПЛ) [1] з метою забезпечення законності проведення негласних слідчих (розшукових) дій, в тому числі, запобігання вчиненню будь-яких дій представниками правоохоронних

органів, які можуть свідчити про підбурювання особи на вчинення певного злочину, та отримання за їх результатами допустимих доказів з можливістю їх подальшого використання при прийнятті рішень.

Стан наукового дослідження окремих питань негласних слідчих (розшукових) дій

Різні аспекти проблеми провокації з боку уповноважених осіб правоохоронних органів під час проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину, були висвітлені у монографічній та іншій спеціальній юридичній літературі. Зокрема, предметом наукових досліджень стали такі напрямки: аналіз природи й історії виникнення та розвитку таємних слідчих дій, визначення проблематики їх використання у контексті складності перевірки їх правомірності, значущість таких дій у правозастосовній практиці зарубіжних країн (М.В. Багрій); теорія, практика та методика проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативними підрозділами Служби безпеки України (О.А. Білічак); теоретичні та правові засади використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні в кримінальному провадженні (Д.Б. Сергеева); правові та організаційні проблеми контролю за вчиненням злочину (С.С. Тарадойна, В.В. Комашко); питання організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, використання їх результатів та матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні (О.М. Дроздов, С.С. Кудінов, Р.М. Шехавцов, С.О. Гриненко); оцінка допустимості фактичних даних, отриманих у результаті негласних слідчих (розшукових) дій як доказів у кримінальному провадженні (А.В. Панова); проблеми реалізації принципу юридичної визначеності при застосуванні контролю за вчиненням злочину (В.Г. Уваров); особливості реалізації такої форми контролю за вчиненням злочину як спеціальний слідчий експеримент (В.А. Динту); правові механізми, спрямовані на недопущення провокації злочину, як складова частина принципу законності в оперативно-розшуковій діяльності та під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (С.Б. Фомін) та інші.

Актуальні питання проведення негласних заходів широко досліджувались і зарубіжними вченими, серед яких, наприклад, робота Гарі Т. Маркс (Gary T. Marx) щодо діяльності поліції та її агентів під прикриттям [2]; дослідження Брюс Л. Хей (Bruce L. Hay) щодо застосування «пасток»-провокацій, негласних агентів та здійснення спеціального оперативного експерименту [3] та ін.

На окрему увагу заслуговують праці О.Б. Комарницької та А.В. Панової, присвячені визначенню чітких критеріїв відмежування провокації вчинення злочину від негласної діяльності компетентних органів з його контролю, що сформульовані за відповідними рішеннями Європейського суду з прав людини. Але досі проблемним залишається питання щодо можливості використання в кримінальному провадженні як доказів отриманих результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій через наявність провокацій до вчинення злочину з боку співробітників оперативних підрозділів при здійсненні контролю за вчиненням злочину у формі контрольованої та оперативної закупки та імітування обстановки злочину.

Негласні слідчі (розшукові) дії є надзвичайно дієвим та ефективним інструментом в кримінальному провадженні. Правомірність застосування інструменту, особливо такого потужного, безпосередньо залежить від особи, яка здійснює такий вид діяльності. Однією з найбільш розповсюджених та результативних негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів та злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів є контроль за вчиненням злочину, зокрема, у таких його формах, як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупки. Проте, необхідно відзначити, що реальної ефективності такі слідчі (розшукові) дії набувають виключно у разі їх проведення у чіткій відповідності до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), який детально регламентує підстави і порядок проведення таких дій, а також випадки, за яких фактичні дані, отримані внаслідок проведення таких процесуальних дій, є недопустимими як докази. На жаль, у правозастосовній практиці існує ряд проблем, через які досягнення реальної ефективності проведення цих дій стає неможливим. Однією з таких проблем є вчинення співробітниками оперативних підрозділів, що здійснюють контроль за вчиненням злочину, активних дій, які спонукають особу до вчинення злочину, або можуть бути розцінені як таке спонукання, і відповідно є провокацією вчинення злочину, дослідження особливостей чого є метою статті. Частина 3 ст.271 КПК прямо вказує, що при підготовці та проведенні контролю за вчиненням злочину категорично забороняється: а) провокувати (підбурювати) особу до вчинення цього ж злочину з метою його подальшого викриття, фактично допомагаючи їй

вчинити злочин, який вона би не вчинила без активного сприяння з боку слідчого або іншої залученої до проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії особи; б) з цією самою метою здійснювати вплив на поведінку даної особи шляхом застосування насильства, погроз, шантажу. Отримані в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані в кримінальному провадженні як докази. Крім того, за п.1 ч.7 цієї статті прокурор у своєму рішенні про проведення контролю за вчиненням злочину, крім відомостей, передбачених ст.251 КПК, "зобов'язаний викласти обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину" [4]. Оскільки такі випадки є доволі розповсюдженими, стосовно них Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) уже сформована певна практика.

Правові позиції Європейського суду з прав людини щодо використання спеціальних слідчих методів

З аналізу деяких, ухвалених цією міжнародною установою рішень, встановлено, що основними правовими позиціями ЄСПЛ з досліджуваного питання є такі.

По-перше, використання негласних агентів повинно бути обмеженим і таким, що максимально забезпечить гарантіями, навіть у тих справах, які пов'язані з боротьбою з обігом наркотичних речовин. Хоча зростання рівня організованої злочинності і зумовлює регулярне застосування відповідних заходів, право на справедливий судовий розгляд є пріоритетним (див. рішення у справі "Делькурт проти Бельгії" від 17.01.1970 р. (Delcourt v. Belgium judgment of 17 January 1970, Series A no.11, p.15, § 25) і не може бути принесене у будь-якому разі в жертву доцільності. Загальні вимоги справедливості, що містяться у ст.6 Конвенції, застосовуються у здійснюваних провадженнях щодо всіх кримінальних справ. Суспільним інтересом не можна виправдати використання доказів, здобутих шляхом підбурювання з боку співробітників поліції (рішення ЄСПЛ у справі "Тейксейра де Кастро проти Португалії" від 09.06.1998 р.) [5]. Таким чином, Суд констатував факт підбурювання особи до вчинення злочину з боку уповноважених працівників компетентного державного органу, які не обмежилися "пасивним розслідуванням протиправної діяльності" заявника Тейксейра де Кастро, і злочин було вчинено внаслідок їх втручання, тобто провокації.

По-друге, використання спеціальних слідчих методів, зокрема, різноманітних негласних за-

ходів, само по собі не може та в жодному разі не повинно порушити право особи на справедливий судовий розгляд справи. Проте, у зв'язку з тим, що при здійсненні таких заходів існує ризик або потенційна можливість підбурювання з боку представників органів правопорядку (поліції), межі їх застосування мають бути чітко визначені (рішення ЄСПЛ у справі "Раманаускас проти Литви" від 05.02.2008 р.) [6]. Отже, окреслена правова позиція базується на міжнародних стандартах захисту прав і свобод людини та громадянина і спрямована на забезпечення фундаментального права кожного на справедливий судовий розгляд за вимогами ст.6 КЗПЛ [1].

По-третє, Суд, щоб встановити у цій справі, чи обмежилися А.З. та V.S. лише "пасивним розслідуванням протиправної діяльності", повинен врахувати, що у справі немає жодних доказів, які могли б достовірно підтвердити, що заявник раніше вчиняв злочини, зокрема, пов'язані з корупцією; заявник (засуджений) неодноразово зустрічався із А.З. з ініціативи останнього, про що свідчать записи телефонних розмов (цей факт, очевидно, спростовує наведені Урядом аргументи про те, що правоохоронні органи жодного разу не здійснювали тиск на заявника і не застосовували до нього погроз). Навпаки, через контакти, встановлені з ініціативи А.З. та V.S., правоохоронні органи явно схилилися заявника до протиправних дій, хоча, в дійсності, не було жодного об'єктивного доказу для того, щоб зробити припущення про те, що заявник займається незаконною діяльністю (рішення ЄСПЛ у справі "Раманаускас проти Литви" від 05.02.2008 р.) [6]. У своїй прецедентній практиці ЄСПЛ також систематично відзначає, що негласні операції повинні бути здійснені саме пасивним шляхом за відсутності будь-якого тиску на заявника для вчинення ним конкретного злочину за допомогою таких засобів, як "прийняття на себе ініціативи в контактах із заявником, наполегливе спонукання, обіцянку фінансової вигоди або звернення до почуття жалю заявника" (рішення ЄСПЛ у справі "Носко и Нефедов против России" від 30.10.2014 р.) [7]. Відтак, для встановлення факту провокації до вчинення злочину з боку представників правоохоронних органів має бути наявний в матеріалах кримінального провадження достатній обсяг відомостей про те, що за відсутності ініціативи та активного впливу на поведінку конкретної особи співробітників уповноважених підрозділів та/або інших осіб, які залучаються до участі у проведенні НСРД (конфідентів), така

особа за власним волевиявленням злочин взагалі би не вчинила.

По-четверте, ЄСПЛ наголошував – якщо обвинувачені висувають доводи про підбурювання, національні суди зобов'язані розглянути його в рамках змагальної, повної, всебічної і переконливої процедури, при цьому на сторону обвинувачення має бути покладено тягар доказування відсутності підбурювання до вчинення злочину. Межі судової перевірки повинні включати як мотиви прийняття рішення про певний негласний захід, про ступінь участі співробітників правоохоронного органу у вчиненні злочину, так і про характер будь-якого підбурювання або тиску, якого зазнав заявник (рішення ЄСПЛ у справі "Носко и Нефедов против России" від 30.10.2014 р.) [7], що має гарантувати особі право на справедливий суд в контексті ст.6 КЗПЛ [1].

Вп'яте, докази, отримані за допомогою застосування будь-яких спеціальних методів розслідування, можуть вважатися допустимими виключно за умови наявності адекватних і достатніх гарантій проти зловживань, зокрема, чіткого та передбачуваного порядку надання дозволів на проведення відповідних негласних заходів, процедури їх здійснення, а також дієвого контролю за ними (рішення ЄСПЛ у справі "Класс та інші проти Німеччини" від 06.09.1978 р. [8]; рішення ЄСПЛ у справі "Худобин против РФ" від 26.10.2006 р. [9]). Їх незабезпечення безпосередньо вказує на недотримання порядку, встановленого КПК, а отже, на недопустимість доказів, одержаних внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, згідно з вищеведеними нормативними положеннями КПК.

Практика національного правозастосування щодо використання спеціальних слідчих методів

Яскравим прикладом із вітчизняної судової практики у даній категорії проваджень є справа № 539/741/16-к від 22.03.2018 р., в якій судом було винесено виправдувальний вирок за обвинуваченням особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3 ст.15, п.п.3, 12 ч.2 ст.115, ч.2 ст.146, ч.2 ст.189 КК України. У ході судового розгляду було встановлено, що перебіг подій, обстановку злочину було ретельно розроблено та підготовлено співробітниками СБУ, а також залученими ними особами [10].

Крім того, достовірно встановлено, що план вчинення злочинів, створення "легенди" з визначенням виконавців та розподілом між ними ролей були завчасно розроблені відповідним оперативним підрозділом під наглядом органів

прокуратури до знайомства з самим обвинуваченим, без його відома та без встановлення будь-яких дій з боку обвинуваченого з підготовки та достовірного наміру вчинити злочини. Матеріалами досудового розслідування повністю підтверджено, що оперативні працівники через свого агента першими звернулися до обвинуваченого, з яким і познайомились під час контрольованої зустрічі. При цьому жодного детального чи загального плану в обвинуваченого щодо вчинення цих злочинів не існувало. Всі подальші дії по вчиненню злочинів розроблялись за ініціативи та активної участі, погроз, порад і стимулювання з боку оперативних працівників та агента. Працівники СБУ, при відсутності в обвинуваченого плану дій, безпосередньо висували поради, ставили завдання та розподіляли ролі, надавали гроші, забезпечили його автомобілем. Також було встановлено, що неодноразові пропозиції чи висловлювання обвинуваченого, в тому числі щодо відмови від вчинення злочину, оперативні працівники "критикували та відкидали, націлюючи обвинуваченого на більш виважені кроки"; і з показань свідків випливає, що особа, яка виконувала для СБУ роль негласного агента, неодноразово зверталася до обвинуваченого, у тому числі прямо вказуючи на необхідність доведення злочину до кінця. Обвинувачений від таких зустрічей ухилився.

Усе це, на думку присяжних, чітко вказує на наявність провокації з боку співробітників СБУ, що є порушенням права особи на справедливий судовий розгляд, гарантований ч.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [10]. Слід вказати, що до матеріалів провадження було долучено окремі думки професійних суддів Лубенського міськрайонного суду Полтавської області Гудкова С.В. та Даценка В.М., які не погоджуються з виправдувальним вирок суду та вказують на відсутність, на їх думку, ознак, що свідчать про наявність провокації. Варто, однак, зауважити, що в подальшому ухвалою апеляційного суду Полтавської області було відкрито апеляційне провадження на вирок Лубенського міськрайонного суду Полтавської області від 22.03.2018 р. за скаргою прокурора Лубенської місцевої прокуратури, а отже, однозначно стверджувати про остаточність встановлення факту провокації у даній справі наразі неможливо.

Наслідки провокації при проведенні контролю за вчиненням злочину

Як свідчить аналіз судової практики, існування непоодиноких фактів, що вказують на наявність

провокації при проведенні окремих форм такої негласної слідчої (розшукової) дії як контроль за вчиненням злочину, негативно впливає на хід та результати кримінального провадження. Наслідки протиправного спонукання особи до вчинення нею злочину можна розглядати у двох основних взаємопов'язаних напрямках: 1) істотне обмеження прав та свобод людини і громадянина, що гарантовані актами національного законодавства та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р.; 2) визнання недопустимими тих фактичних даних, які одержані внаслідок проведення відповідних негласних заходів, як доказів для використання в конкретному кримінальному провадженні та прийняття процесуальних рішень.

Насамперед, у даному контексті слід зауважити, що завданнями кримінального провадження, відповідно до ст.2 КПК України є: а) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, б) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; в) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [4].

Таким чином, можна з впевненістю констатувати, що застосування будь-яких способів впливу на особу під час проведення щодо неї негласних заходів створює реальні та істотні перешкоди для ефективної та успішної реалізації завдань кримінального провадження. Найбільш поширеним та характерним прикладом цього у сучасній правозастосовній практиці є застосування провокаційних дій в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів, злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів, а також злочинів, вчинених при проведенні контролю за вчиненням злочину у наступних його формах: а) контрольована та оперативна закупка; б) спеціальний слідчий експеримент; в) імітування обстановки злочину.

У зв'язку з цим, по-перше, ефективний захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень унеможлиблюється внаслідок визнання належних і достовірних доказів

неналежними і недостовірними, а, відповідно, їх не можна покласти в обґрунтування сформульованого в обвинувальному акті обвинувачення, що тягне за собою закриття кримінального провадження за відповідним обвинуваченням або винесення виправдувального вироку за результатами судового розгляду.

По-друге, за таких умов, особа або особи, які вчинили злочин/злочини, досить часто отримують реальну можливість уникнути кримінальної відповідальності за неправомірні дії. Підставою для цього є неможливість держави в особі представників правоохоронних органів забезпечити доведеність вини підозрюваного/обвинуваченого внаслідок допущення окремих суттєвих недоліків у діяльності слідчих та оперативних підрозділів, і зокрема, здійснення ними ініціативного та активного впливу на особу, щодо якої проводяться відповідні негласні слідчі (розшукові) дії. В цьому випадку забезпечення неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, як одне із завдань кримінального провадження фактично не може бути досягнуто.

По-третє, у разі допущення провокаційних дій при проведенні контролю за вчиненням злочину абсолютно закономірним та логічним наслідком є істотні обмеження прав і свобод людини, а саме, особи, щодо якої така слідча (розшукова) дія проводиться. Право на справедливий суд та право на захист є саме тими об'єктами, на які в абсолютній більшості випадків спрямована протиправна діяльність слідчих, співробітників оперативних підрозділів Національної поліції, органів безпеки України та залучених ними у якості негласних агентів осіб, у разі наявності факту спонукання конкретної особи до вчинення нею злочину у будь-яких формах, що однозначно підтверджується результатами аналізу національної судової практики та практики Європейського суду з прав людини. Отже, застосування будь-яких засобів та способів впливу на особу, щодо якої проводиться така негласна слідча (розшукова) дія як контроль за вчиненням злочину, а саме, провокації вчинення злочину, дає підстави стверджувати, що ефективна реалізація функцій уповноваженими особами компетентних державних органів і реальне виконання завдань кримінального провадження стають неможливими.

Висновки

Інститут негласних слідчих (розшукових) дій є однією з новел КПК України 2012 року. На етапі

внесення до нього послідовних і систематичних змін все ж існують певні проблеми, найбільш серйозні з яких пов'язані з недосконалістю чинної кримінальної процесуальної форми та неповнотою правової регламентації окремих питань проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що призводить до складностей, і в деяких випадках навіть до неможливості застосування відповідних положень на практиці. Такими, що потребують вирішення, є проблеми, пов'язані з відсутністю дієвих засобів стримування та регуляторів, метою яких є унеможливлення зловживання процесуальним становищем та наданими повноваженнями з боку слідчого, прокурора та співробітників оперативних підрозділів.

Неухильне дотримання уповноваженими особами вимог, що ставляться до процедур проведення НСРД, набуває особливого значення та надзвичайної актуальності через наявність численних порушень прав і основоположних свобод людини, які виникають внаслідок провокацій на вчинення злочину співробітників оперативних і слідчих підрозділів при здійсненні контролю за вчиненням злочину, зокрема, у контексті забезпечення права на захист та справедливий суд тощо. Використання негласних агентів доволі часто виходить за межі пасивного спостереження, що істотно обмежує пра-

ва особи, гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, та призводить до неможливості ухвалення справедливого вироку внаслідок визнання у кримінальному провадженні недопустимими доказів, одержаних за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, контролю за вчиненням злочину у формі контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину.

Вирішення окреслених проблем можливе лише на законодавчому рівні та полягає в усуненні певних прогалин, що існують в чинному законодавстві, а також доповненні його деякими новими нормативними положеннями. Крім того, необхідним є створення та затвердження відомчих та міжвідомчих підзаконних актів з наданням їх грифів "таємно" та "цілком таємно" для регулювання більш конкретних питань, пов'язаних із тактикою та методикою проведення НСРД, особлива увага в яких повинна бути звернена на тактику проведення негласних слідчих (розшукових дій) без застосування будь-яких видів спонукання, що можуть призвести до провокації вчинення злочину та, як результат, визнання фактичних даних, одержаних у результаті проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій недопустимими як доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Convention on Human Rights 04.11.1950. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.
2. Marx Gary T. Undercover: Police Surveillance in America 20th Century Fund A Twentieth Century Fund book. University of California Press, 1988. 280 p.
3. Bruce L. Hay. Sting Operations, Undercover Agents, and Entrapment. Missouri Law Review. 2005. V. 70. PP. 387(1–46).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 № 4651–VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Case Of Teixeira De Castro v. Portugal, 9 June 1998: Reports 1998–IV. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58193>.
6. Case Of Ramanauskas V. Lithuania, 5 February 2008: Reports of Judgments and Decisions, 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-84935>.
7. Case Of Nosko And Nefedov V. Russia, 30 October 2014. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-147441>.
8. Case Of Klass And Others V. Germany, 6 September 1978: A28. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57510>.
9. Case Of Khudobin V. Russia, 26 October 2006: Reports of Judgments and Decisions 2006–XII. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-77692>.
10. Вирок Лубенського міськрайонного суду Полтавської області від 22.03.2018 р. у справі № 539/741/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72984213>.

REFERENCES

1. European Convention on Human Rights (04.11.1950). Retrieved from: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (in Eng.).
2. Marx, Gary T. (1988). Undercover: Police Surveillance in America 20th Century Fund A Twentieth Century Fund book. University of California Press (in Eng.).
3. Bruce, L. Hay. (2005). Sting Operations, Undercover Agents, and Entrapment. Missouri Law Review, (70). 387(1–46) (in Eng.).

4. *Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny* [Criminal Procedural Code of Ukraine]. (13.04.2012 № 4651–6). Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (in Ukr.).
5. Case Of Teixeira De Castro v. Portugal, 9 June 1998: Reports 1998–4. Retrieved from: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58193> (in Eng.).
6. Case Of Ramanauskas V. Lithuania, 5 February 2008: Reports of Judgments and Decisions, 2008. Retrieved from: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-84935> (in Eng.).
7. Case Of Nosko And Nefedov V. Russia, 30 October 2014. Retrieved from: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-147441> (in Eng.).
8. Case Of Klass And Others V. Germany, 6 September 1978: A28. Retrieved from: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57510> (in Eng.).
9. Case Of Khudobin V. Russia, 26 October 2006: Reports of Judgments and Decisions 2006–12. Retrieved from: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-77692> (in Eng.).
10. *Vyrok Lubens'koho mis'krayonnoho sudu Poltavs'koyi oblasti vid 22.03.2018 r. u spravi № 539/741/16-k* [The verdict of the Lubensky city court of Poltava region dated 22.03.2018 in case number 539/741/16-k]. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72984213> (in Ukr.).

Надійшла 26.03.2018

— РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Моцний Д. О., Давиденко С. В. Провокація вчинення злочину при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у контексті захисту прав людини. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 2. С. 90–97. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_2_13.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1286093>

Розглянуто деякі питання проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, вплив активних та ініціативних провокаційних дій, допущених під час контролю за вчиненням злочину з боку уповноважених осіб компетентних державних органів, на допустимість фактичних даних, отриманих в результаті його проведення як доказів у даному кримінальному провадженні, та їх наслідки у вигляді істотного обмеження та порушення прав і основоположних свобод людини і громадянина, гарантованих Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Особливу увагу приділено прецедентній практиці Європейського суду з прав людини у справах про провокації з боку працівників правоохоронних органів, зокрема, слідчих та співробітників оперативних підрозділів.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії; негласні агенти; контроль за вчиненням злочину; провокація; недопустимість доказів; Європейський суд з прав людини; право на справедливий суд; право на захист

***

Моцный Д.А., Давыденко С.В. Провокация совершения преступления при проведении негласных следственных (розыскных) действий в контексте защиты прав человека

Рассмотрены отдельные вопросы проведения негласных следственных (розыскных) действий и, в частности, влияние активных и инициативных провокационных действий, допущенных во время контроля за совершением преступления со стороны уполномоченных лиц компетентных государственных органов, на допустимость фактических данных, полученных в результате его проведения как доказательств в данном уголовном производстве, и их последствия в виде существенного ограничения и нарушения прав и основных свобод человека и гражданина, гарантированных Европейской конвенцией о защите прав человека и основных свобод. Особое внимание уделено прецедентной практике Европейского суда по правам человека в делах о провокации со стороны работников правоохранительных органов и, в частности, следователей и сотрудников оперативных подразделений.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия; негласные агенты; контроль за совершением преступления; провокация; недопустимость доказательств; Европейский суд по правам человека; право на справедливый суд; право на защиту

***

Motsnyi D.O., Davydenko S.V. Provocation of Committing a Crime During the Conduction of Covert Investigative Actions concerning the Protection of Human Rights

Main legal issues concerning the order, procedural and factual grounds for the conduction of covert investigative actions have been reviewed in the article, some problematic aspects of legislation and practice concerning conduction of such actions and their significance and consequences for criminal proceedings have been selected and described. A number of problems that are related to the significant restrictions of such rights and fundamental freedoms of individuals and citizens as the right to protection, the right to a fair trial have been identified. Such problems are connected with provocation of committing a crime by law enforcement bodies, that leads to recognition of evidence inadmissible and, as a result, impossibility to achieve

the tasks of criminal proceedings. The author also has examined and analyzed the practice of the European Court of Human Rights and the practice of national courts concerning the legality of conducting separate covert investigative actions, use of their results, assessment of evidence obtained as a result of conducting separate covert investigative actions from the position of admissibility. Especial purpose of the research is a determination of ways to overcome the explored problems and making suggestions on this issue. Particular attention is paid to the practice of the European Court of Human Rights precisely in the context of the protection of human rights from violations in the process and as a result of some covert actions concerning it. Situations in which during the conduct of the secret actions may be violated the fundamental rights guaranteed by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms have been considered and covered, in particular, the right to a fair trial, the right to respect for honor and dignity, the right to protection. The author defined the negative consequences of the problem and proposed ways of its solution.

Key words: *covert actions; undercover agents; control over the committing a crime; provocation; European Court of Human Rights; the right to a fair trial; the right to protection*